

## Ebeveyn Tutumlarının Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Mizaç Özellikleri İle İlişkisinin İncelenmesi<sup>1</sup>

### Examination of the Relationships between Children's Temperament and Parents' Child Rearing Attitudes in Early Childhood Period

Nesrin İŞİKOĞLU ERDOĞAN<sup>2</sup>

Sibel YOLERİ<sup>3</sup>

Gamzegül TETİK<sup>4</sup>

Başvuru Tarihi: 03.06.2016

Yayına Kabul Tarihi: 02.05.2017

DOI: 10.21764/efd.88048

**Özet:** Ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği bir süreçte gerçekleşmektedir. Bu süreç çocuk ve ebeveynin farklı özelliklerinden etkilenmektedir. Bu araştırmanın amacı, ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu bağlamda, demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile çocukların sıcakkanlılık, sebatkarlık, ritmiklik ve tepkisellik olarak belirlenen mizaç özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Çalışmaya, Denizli ve Uşak illerinden 261 okul öncesi dönem çocuğu ve anneleri katılmıştır. Veri toplama aracı olarak, "Kişisel Bilgi Formu", "Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) ve "Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği" kullanılmıştır. Araştırma sonuçları, demokratik tutum ile çocukların mizaç özelliklerinden "sebatkarlık" ve "ritmiklik" arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğunu otoriter tutumla ise negatif yönlü bir ilişki olduğunu göstermiştir. Ayrıca çocukların mizaç özelliklerinden "sebatkarlık" ve "ritmiklik" demokratik tutumu, tepkisellik mizaç özelliğinin ise otoriter tutumu olumlu yönde yordadığı saptanmıştır. Araştırma sonucunda çocukların mizaç özelliklerinin izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarının anlamlı yordayıcıları olmadığı belirlenmiştir.

**Anahtar sözcükler:** Ebeveyn tutum, okul öncesi dönem, mizaç özellikleri.

**Abstract:** The relationship between the children and parents is formed by the process of mutual relationships directly affected by them. This process is also affected by the different characteristics of the child and parents. The purpose of this research is to examine the relationships between the children's temperament and the parents' child rearing attitudes. In this context, the relationships among the democratic, authoritarian, permissive, and overprotective parent child rearing attitudes and the children temperament stills including reactivity, persistence, approach and rhythmicity are investigated. Two hundred and sixty one early childhood children from Denizli and Usak providences were participated in this research study. Data were gathered through "personal information form," "parent attitude scale," and "short temperament scale for children". The results of the study showed that there were a statistically significant and positive relationship between the child temperament stills "persistence" and "rhythmicity" and the parent's democratic child rearing attitudes. Additionally, "persistence" and "rhythmicity" significantly predicted the democratic child rearing attitudes. On the other hand, Reactivity predicted authoritarian parent child rearing attitudes in a positive way. The other sub-dimensions of temperament stills were not identified as significant predictors of overprotective and permissive parent child rearing attitudes.

**Keywords:** Parent attitudes, preschool period, temperament skills.

## Giriş

Son yıllarda, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişki, ebeveynlerden çocuğa doğru olan tek taraflı bir etkilenmeden çok, çocuğun ve ebeveynin karşılıklı olarak birbirlerini etkilediği bir süreç çerçevesinde değerlendirilmektedir. Bu karşılıklı etkileşime rağmen ebeveynler, özellikle de erken gelişim dönemlerinde çocuklarının bakım ve eğitiminden sorumlu olmaları nedeniyle daha fazla etkiye sahiptirler (Maccoby,

<sup>1</sup> Bu çalışmanın ilk hali 2-5 Eylül 2015 tarihlerinde düzenlenen "4. Uluslararası Okul Öncesi Eğitimi Kongresi"nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

<sup>2</sup> Prof. Dr., Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, nisikoglu@pau.edu.tr

<sup>3</sup> Doç. Dr. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, iletişim kurulacak yazar: sibel.yoleri@usak.edu.tr.

<sup>4</sup> Arş. Gör. Uşak Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitimi Ana Bilim Dalı, gamzegul.kucukyasil@usak.edu.tr

2002). Gelişim ile ilgili kuram ve yaklaşımlar, çocukların erken fiziksel ve sosyal çevresini belirlemedeki bu dönemlerini göz önüne alarak, ebeveynlik rolünü vurgulamaktadır (Maccoby, 2002; Miller, 1983). Ebeveyn tutumları, yaşamın ilk yıllarındaki ebeveyn-çocuk ilişkisini ve çocukların sosyal davranışlarını etkilemektedir (Fitzgerald ve White, 2003). Dolayısıyla ebeveynlerin, özellikle de okul öncesi dönemde çocuk yetiştirme tutumlarının değerlendirilmesi önemlidir.

Çocuğun kendi kendini ve sosyal ilişkilerini yöneten, sosyal açıdan yetkin bir birey olması ona sağlanan fırsatlar ve anne babanın çocuklarına karşı sergiledikleri çocuk yetiştirme tutumlarına bağlıdır (Erkan, 2010). Çocuk yetiştirme tutumları ise kültürel etkiler, anne babanın yetiştirilme biçimi, anne baba arasındaki ilişki, ailenin sosyoekonomik durumu, çocuğun yaşı ve cinsiyeti gibi birçok faktörden etkilenir ve aileden aileye değişir (Çağdaş ve Seçer, 2005). Aile ve çocuk alanında çalışan araştırmacılar tarafından çocuk yetiştirme tutumlarıyla ilgili birçok farklı sınıflandırma mevcuttur. Bu sınıflandırmaların birçoğunda Baumrind'in (1966) tanımladığı demokratik, otoriter ve izin verici anne baba tutumları yer almaktadır. Bu tutumlar dışında bir de Levy (1931) tarafından ortaya atılan, daha çok geleneksel toplumlardaki aile yapılarında görülen, anne babanın çocuğu gereğinden fazla kontrol etmesi ve özen göstermesi davranışlarıyla karakterize olan aşırı koruyucu aile tutumu bulunmaktadır (Akt. Demir Karabulut, 2007).

Grusec (2002) çocuk davranışı üzerinde anne baba tutumlarının farklılıklar göstermesine neden olan bazı özel faktörlerden bahsetmiştir. Bu faktörler çocukların davranışları, çocuğun yaşı ve cinsiyeti, ebeveynin cinsiyeti, çocuğun mizacı, kültür ve sosyal statüyü içermektedir. Mizaç, bebekliğin erken dönemlerinde de gözlemlenebilen, duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki bireysel farklılıkları anlatır. Mizaç özellikleri çevreye göre bir miktar değişebilmekle birlikte, esas olarak biyolojik kökenlidir. Yakınlaşma/çekingenlik, uyumluluk, tepkilerin yoğunluğu, dikkat dağınıklığı ve süresi, ritmiklik (biyolojik düzenlilik), uyarılma eşiği ve aktivite düzeyi mizaç özelliklerinden sadece bazılarıdır (Kristal, 2005). Araştırmalar, üç-sekiz yaş arasında sabit olan dört mizaç özelliği; tepkisellik (belirli bir uyaran veya olaya tepki vermeye hazır olma), sebatkarlık (dikkati bir aktivite üzerinde yoğunlaştırabilme), sıcakkanlılık (yeni insan ve ortamlara yaklaşma eğilimi) ve ritmiklik (çocuğun yemek yeme ve uyuma düzeni gibi günlük davranışlarının zaman içindeki düzenliliği) olduğunu ortaya koymuştur (Prior, Sanson, Smart ve Oberklaid, 2000; Yağmurlu, Sanson ve Köymen, 2005).

Ebeveyn tutumları, çocukların mizaç özellikleri üzerinde etkilidir (Lengua ve Kovacs, 2005). Mizaç da, ebeveyn tutumlarıyla ilişki içerisindedir (Partridge ve Lerner, 2007; Stright, Gallego ve Kelley, 2008). Bu karşılıklı ilişkide araştırmalar, benzer mizaca sahip ama anneleri farklı çocuk yetiştirme tutumları gösteren çocukların sosyal davranışlarında önemli farklılıklar olduğuna işaret etmiştir (Coplan, Reichel ve Rowan, 2009; Yağmurlu ve Kodlak, 2010). Ebeveyn davranışının etkisi çocuğun mizacına göre farklılık gösterebilir. Duyarlı bir mizaca sahip olan, kolay üzülen ve hayal kırıklığına uğrayan çocukların anneleri katı ve cezalandırıcı olduklarında, bu durum çocukların kızgınlık düzeyini daha da arttırmakta ve kurallara karşı

gelme eğilimlerini daha güçlendirmektedir. Hem çocuğun hem de ebeveynin mizaç özellikleri, ebeveyn ile çocuk arasındaki ilişkileri etkilemektedir.

Türkiye’de ebeveyn tutumlarının okul öncesi dönem çocuklarının gelişimleri ve davranışları üzerindeki etkileriyle ilgili araştırmalar son yıllarda artış göstermiştir (Altay, 2007; Arı, Bayhan ve Artan, 1995; Günalp, 2007, Özyürek, 2004; Tezel-Şahin ve Özyürek, 2008). Ancak bu çalışmalar içinde çocukların mizaç özelliklerinin ebeveyn tutumları açısından ele alındığı çalışmalar oldukça azdır. Bu anlamda çalışmanın alana katkı yapacağı düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı, ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin belirlenmesidir. Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır;

- (1) Demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile çocukların sıcakkanlılık, sebatkarlık, ritmiklik ve tepkisellik olarak belirlenen mizaç özellikleri arasında ilişki var mıdır?
- (2) Çocukların mizaç özellikleri ebeveyn tutumlarını yordamakta mıdır?

## Yöntem

Ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelendiği bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama araştırmaları, iki veya daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığı ve/veya derecesini saptamayı amaçlayan araştırmalardır (Karasar, 2005). Bu bağlamda, demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumları ile çocukların sıcakkanlılık, sebatkarlık, ritmiklik ve tepkisellik olarak belirlenen mizaç özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir.

## Çalışma Grubu

Araştırmanın örneklemini, Uşak ve Denizli ili merkez ilçelerinde MEB’e bağlı resmi anaokulları ve anasınıflarına devam eden 4-6 yaş grubundan 261 çocuk ve onların anneleri oluşturmuştur. Bu iki ilde Milli Eğitim Müdürlüğü’nden resmi araştırma izini alındıktan sonra, okul öncesi eğitim kurumlarına bizzat gidilerek okulların yöneticilerine çalışmanın amacı açıklanmıştır. Araştırmaya katılmayı kabul eden okullarda yönetici ve öğretmenler aracılığıyla 4-6 yaş çocukların annelerine ilgili ölçeklerin yer aldığı zarflar ulaştırılmıştır. Her zarfın içinde ölçeklerin nasıl doldurulması gerektiğine dair yönerge yer almıştır. Araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen anneler evlerinde ölçekleri yanıtlamışlar ve okul öncesi kurumların sorumlularına teslim etmişlerdir. Toplamda her ilde 300’er olmak üzere toplam 600 ölçme aracı annelere dağıtılmıştır, geri dönüşüm oranı % 43’tür.

Çalışmaya katılan çocukların özellikleri incelendiğinde, 122’si kız (%46.7) ve 139’u erkektir (%53.3). Çocukların yaş ortalaması 4 yıl, 7 ay’dır. Çalışmaya katılan annelerin 153’ü (%58.6) herhangi bir işte çalışmadığını belirtirken, 33 anne (%12.6) memur olduğunu, 42 anne işçi (%16.1) ve 16 anne (%6.1) serbest

meslekle uğraştığını ifade etmiştir. Annelerin 17'si (%6.5) ise diğer işlerde (geçici, kısa zamanlı vb.) çalıştığını belirtmiştir. Annelerin 79'u (%30.3) ilköğretim mezunu, 42'si (%16.1) ortaokul, 96'sı (%36.8) lise mezunu, 44'ü (%16.8) ise lisans veya lisansüstü dereceye sahiptir. Katılımcı annelerin 114'ü (%43.7) 20-30 yaş, 123'ü (%47.1) 31-40 yaş ve 24'ü (%9.2) ise 40 ve üzeri yaş grubundadır.

#### Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak “Kişisel Bilgi Formu”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği ve “Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği” kullanılmıştır.

*Kişisel Bilgi Formu*; araştırmacılar tarafından geliştirilen form çocuk ve ebeveynlerine ait bilgilerin sorulduğu yedi çoktan seçmeli sorudan oluşmuştur.

*Çocuklar İçin Kısa Mizaç Ölçeği*; Prior, Sanson ve Oberklaid tarafından (1989) geliştirilmiş ve Türkçeye uyarlaması Yağmurlu ve Sanson tarafından 2009 yılında yapılmıştır. Ölçek çocuğun mizaç özelliklerini ölçmeye yönelik 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçek, “Hemen her zaman” olarak ifade edilen 6’dan “hemen hiç” olarak ifade edilen 1’e doğru altılı derecelendirilmiş likert tipi maddeleri kapsamaktadır. Anne ve babalar tarafından doldurulan ölçek, (1) tepkisellik (Çocuğum bir işle uğraşırken, üzüldüğü ya da canı sıkıldığında, onu yere atar, ağlar, kapıları çarpar), (2) sebatkarlık (Çocuğum bulmaca çözmek veya yap-boz gibi bir işe başladığı zaman, uzun zaman olsa bile, bitirinceye kadar üzerinde çalışır), (3) sıcakkanlılık (Çocuğum yabancı yetişkinlere karşı utangaçtır) ve (4) ritmiklik (Çocuğum her gün hemen hemen aynı zamanda kakasını yapar) olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Uyarlama çalışmaları kapsamında iç tutarlılık katsayısı sıcakkanlılık .80, tepkisellik .77, ritmiklik .48 ve sebatkarlık .76 olarak bulunmuştur (Yağmurlu ve Sanson, 2009). Bu çalışma verileri ile ölçeğin iç tutarlılık katsayıları sıcakkanlılık için .50, tepkisellik için .70, sebatkarlık için .66 ve ritmiklik için .57 olarak belirlenmiştir.

*Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)*; Demir Karabulut ve Şendil (2008) tarafından ebeveynlerin 2-6 yaş çocuklarına olan tutumlarını ölçmek amacıyla geliştirilmiştir. Ebeveynler tarafından doldurulan ölçek, dört alt boyuttan ve 46 maddeden oluşmaktadır. Beşli likert tip ölçek maddeleri “Her zaman böyledir” (5); “Çoğunlukla böyledir” (4); “Bazen böyledir” (3); “Nadiren böyledir” (2) ve “Hiçbir zaman böyle değildir” (1) olarak derecelendirilmiştir. Boyutların iç tutarlılık katsayıları demokratik boyut için 83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu boyut için .75 ve izin verici boyut için .74’tür (Demir Karabulut ve Şendil, 2008). Bu çalışma için güvenilirlik katsayıları demokratik boyut için 97, otoriter boyut için .93, aşırı koruyucu boyut için .89 ve izin verici boyut için .83 olarak belirlenmiştir.

## Verilerin Analizi

Veri toplama araçları uygulandıktan sonra gözden geçirilmiş, sınıflandırılmış, sıralanmış ve giriş formatına uygun olarak kodlanarak veri girişi yapılmış, SPSS 17 (Statistical Paket of Social Science) istatistik paket programı kullanılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde öncelikle normalliğe, homojenliğe ve birbirinden bağımsız olup olmadığına bakılmıştır (Green ve Salkind, 2007). Dağılımın normalliği için Kolmogorov-Smirnov testi yapılmıştır. ETÖ VE ÇKMÖ puanları arasındaki ilişkiler Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Değişmezlik Katsayı testi kullanılarak değerlendirilmiştir. Çocuklar İçin Mizaç ölçeği alt boyutlarının, ebeveyn tutumlarını yordayıp yordamadığı, yorduyorsa yordayıcılık gücünü hesaplamak amacıyla Çoklu Regresyon Analizi kullanılmıştır.

## Bulgular

Ebeveyn tutumları ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo1. *Ebeveyn Tutumları Ve Çocukların Mizaç Özellikleri Arasındaki Korelasyonlar*

Değişkenler	x±Ss	1	2	3	4	5	6	7	8
1. Demokratik tutum	49.88±22.76	-							
2. Otoriter Tutum	33.21±12.56	-.87**	-						
3. Aşırı Koruyucu Tutum	25.86±9.74	.83**	-.71**	-					
4. İzin Verici Tutum	26.20±7.83	-.68**	.75**	-.55**	-				
5. Sıcakkanlılık	19.75±3.67	.05	.12	.07	-.11	-			
6. Sebatkarlık	23.32±4.23	.40**	-.29*	-.02	-.11	.05	-		
7. Ritmiklik	23.52±4.30	.35*	-.19*	.01	.02	.28**	-.26**	-	
8. Tepkisellik	23.51±6.06	.07	.41**	.08	.09	-.26**	-.13*	-.07	-

Tablo 1'de yer alan sonuçlar “demokratik ebeveyn tutumu” ile çocukların mizaç özelliklerinden “sebatkarlık” ( $r = .40, p < .01$ ) ve “ritmiklik” ( $r = .35, p < .05$ ) arasında pozitif yönde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özellikleri yüksek olan çocukların annelerinin daha fazla demokratik ebeveyn tutumu sergilediği görülmektedir.

Bunun yanında, “otoriter ebeveyn tutumu” ile çocukların “tepkisellik” mizaç özelliği istatistiksel olarak 0.01 manidarlık düzeyinde anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmuştur ( $r = .41, p < .01$ ). Yani annelerin otoriter tutumu arttıkça çocuklarda tepkisellik mizaç özelliği artmaktadır. Buna karşılık annelerin otoriter tutumu ile çocukların “sebatkarlık” ve “ritmiklik” mizaç özellikleri arasında istatistiksel olarak 0.05 manidarlık

düzeyinde anlamlı negatif yönde bir ilişki olduğu saptanmıştır ( $r=-.29, p< .05$ ;  $r=-.19, p< .05$ ). Bu sonuç, annelerin otoriter tutumu artıka çocukların sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özelliklerinin azaldığını göstermektedir. Annelerin “aşırı koruyucu” ve “izin verici” tutumları ile çocukların mizaç özellikleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Çocukların mizaç özelliklerinin annelerin ebeveynlik tutumlarını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve demokratik tutuma ilişkin sonuçlar Tablo 2’de gösterilmiştir.

Tablo 2. *Çocuğun Mizaç Özelliklerinin Demokratik Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Etkisine Dair Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	R	R <sup>2</sup>	F	Sd	B	β	t	p
Sabit	.42	.18**	6.392	4/256	55.624	-	3.846	.00**
Sıcakkanlılık					.393	.152	7.210	
Sebatkarlık					.119	.151**	3.097	
Ritmiklik					-1.152	.371**	-3.151	
Tepkisellik					-.293	-.084	-1.764	

Regresyon analiz sonuçlarına göre, mizacın alt boyutları birlikte demokratik ebeveyn tutumunu yordayabilmektedir ( $R^2, F(4, 256) = 6.392, p<.01$ ). Oluşturulan modelin öngörülen değişkenin varyansına katkısı istatistiksel olarak anlamlıdır ve model demokratik ebeveyn tutumu üzerindeki değişimin %18’ini (Total  $R^2$ ) açıklayabilmektedir. Bu oran çok yüksek olmamakla beraber çocukların sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özelliklerinin annelerinin demokratik tutumunu anlamlı olarak yordadığını göstermektedir. Tutum puanlarına ilişkin varyansa katkıları bakımından mizaç alt boyutlarından sebatkarlık ve ritmiklik değişkenlerinin anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir. Regresyon katsayılarının karelerindeki değişim dikkate alındığında, sebatkarlık değişkeni varyansa %13 katkı sağlamaktadır. Ritmiklik değişkeni ise %9 katkı sağlamaktadır. Diğer mizaç özelliklerinden sıcakkanlılık ve tepkiselliğin yordayıcılığı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde değildir.

Çocukların mizaç özelliklerinin annelerin otoriter tutumlarını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 3’te gösterilmiştir.

Tablo 3. *Çocuğun Mizaç Özelliklerinin Otoriter Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Etkisine Dair Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	R	R <sup>2</sup>	F	Sd	B	β	t	p
Sabit	.29	.11*	23.232	4/256	24.582	-	3.088	.00**
Sıcakkanlılık					.034	-.386	-3.764	
Sebatkarlık					.264	-.213	-3.230	
Ritmiklik					-.393	.205	-1.968	
Tepkisellik					.558	.328**	4.311	

Tablo 3'teki çoklu regresyon sonuçları, mizaç değişkenleri birlikte, otoriter ebeveyn tutum puanları ile düşük düzeyde ve anlamlı bir ilişki olduğunu göstermektedir ( $R=.29$ ,  $R^2 = .11$ ,  $p<.05$ ). Regresyon katsayılarının anlamlılığına ilişkin t-testi sonuçları incelendiğinde ise, sadece tepkisellik mizaç değişkeninin otoriter ebeveyn tutumu üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu görülmektedir. Sıcakkanlılık, sebatkarlık ve ritmiklik mizaç boyutlarının istatistiksel olarak anlamlı bir etkiye sahip olmadığı saptanmıştır.

Çocukların mizaç özelliklerinin annelerin aşırı koruyucu tutumlarını yordayıp yordamadığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. *Çocuğun Mizaç Özelliklerinin Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Etkisine Dair Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	R	R <sup>2</sup>	F	Sd	B	β	t	p
Sabit	.05	.00	.201	4/256	24.247	-	3.909	.93
Sıcakkanlılık					.010	.004	.061	
Sebatkarlık					.128	.056	.841	
Ritmiklik					-.050	-.022	-.338	
Tepkisellik					-.017	-.010	-.162	

Tablo 4'ün sonuçları, çocukların mizaç alt boyutları birlikte, koruyucu ebeveyn tutum puanları ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir ( $R=.05$ ,  $R^2 = .00$ ,  $p>.05$ ).

Son olarak, izin verici ebeveyn tutumlarına çocukların mizaç özelliklerinin etkisini belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. *Çocuğun Mizaç Özelliklerinin İzin Verici Ebeveyn Tutumu Üzerindeki Etkisine Dair Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları*

Değişkenler	R	R <sup>2</sup>	F	Sd	B	β	t	p
Sabit	.13	.01	1.133	4/256	23.023	-	4.647	.34
Sıcakkanlılık					.071	.033	.526	
Sebatkarlık					-.163	-.088	-1.342	
Ritmiklik					.125	.068	1.053	
Tepkisellik					.113	.087	1.370	

Tablo 5'de yer alan sonuç incelendiğinde, çocukların mizaç alt boyutları birlikte, izin verici ebeveyn tutum puanları ile istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmadığını göstermektedir ( $R=.13$ ,  $R^2 = .01$ ,  $p>.05$ ). Diğer bir ifadeyle çocukların mizaç özellikleri annelerin izin verici tutuma sahip olmalarında etkili değildir.

### Sonuç ve Öneriler

Çocukların mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen bu araştırmanın bulguları, demokratik tutum ile çocukların mizaç özelliklerinden “sebatkarlık” ve “ritmiklik” arasında istatistiksel olarak anlamlı pozitif yönlü bir ilişki olduğunu otoriter tutumla ise negatif yönlü bir ilişki olduğunu

göstermiştir. Annelerin demokratik tutumları artıkça çocuklarında “sebatkarlık” ve “ritmiklik” mizaç özelliklerinin yüksek olduğu saptanmıştır. Aynı zamanda, regresyon sonuçları “sebatkarlık” ve “ritmiklik” mizaç özelliklerinin demokratik tutumu olumlu yönde yordadığı saptanmıştır. Benzer araştırmalarda da demokratik tutumun çocukların dikkatini odaklama becerisi ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Sclafani, 2004; Zeng, 1998). Demokratik ebeveynler çocuğun istek ve arzularına karşı sıcak, ilgili ve düşünceli davranırlar (Sclafani, 2004). Yağmurlu, Sanson ve Köymen (2005), ebeveyn davranışları ve çocuğun mizacının, okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu sosyal davranış gelişimine ve zihin kuramı yeteneğinin bu ilişkiadaki aracı rolünü araştırmayı amaçlamıştır. Araştırmanın örneklemini Avustralya’da yaşayan 151 Avustralyalı ve 50 Türk çocuk ve bu çocukların anneleri ve yuva öğretmenlerinden oluşmaktadır. Araştırmanın sonuçlarına göre, çocuğun tepkisel mizaç özelliği yükseldikçe çocuğun sıcakkanlılığı ve sebatkarlığı azalmaktadır. Sebatkar, sıcakkanlı ve az tepkisel çocuk özellikleri daha az ebeveyn stresi ile ilişkilendirilmiştir

Araştırmanın ortaya koyduğu diğer bir bulgu da, “tepkisellik” mizaç özelliğinin otoriter ebeveyn tutumunu olumlu yönde yordadığıdır. Benzer araştırma sonuçları tepkisel mizaçlı çocuğa sahip olan ebeveynlerin, genel olarak daha düşük kalitede ebeveynlik gösterdiklerini ortaya koymuştur (Scaramella ve diğ., 2008; Van Bakel ve Riksen- Walraven, 2002). Tepkisel çocuklar daha fazla eleştirel (Scaramella ve diğ., 2008), yüksek düzeyde güç kullanan (Clark ve diğ., 2000) ve çocuklarına karşı düşük destek sağlayan (Brayn ve Dix, 2009) ebeveynliği ortaya çıkarmaktadır. Wang (1993, 1994) 46 anaokulunda ve 1267 çocuk ve ailesi ile yaptığı çalışmada çocukların mizaç özellikleri ve ebeveynlik uygulamaları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların mizaçları ile ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları arasında ilişki olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre, dikkat dağınıklığı olan ve aktivite düzeyi yüksek çocuklara sahip ebeveynler daha fazla cezalandırıcı davranmakta ve çocuklarına karşı daha otoriter bir tutum sergilemektedirler. Kiff, Lengua ve Zalewski, (2011) çocukların sinirlilik, engellenme eşiği, kendini düzenleme becerisi gibi bazı mizaç özellikleri ve ebeveyn tutumları arasındaki ilişkiyi incelemiş ve genel olarak gayretli kontrolü düşük, dürtüsel özellikleri baskın ve engellenme eşiği düşük çocukların, negatif ebeveynlik uygulamalarına karşı daha hassas olduğu, buna ilaveten negatif ebeveynlik uygulamalarının da bu özellikleri artırabileceği ortaya çıkmıştır.

Araştırmanın ortaya koyduğu bulgular ışığında demokratik tutumun olumlu mizaç özellikleri ile ilişkisi dikkate alındığında ebeveynlerin demokratik tutumu benimsemeleri için desteklenmeleri önerilmektedir. Otoriter çocuk yetiştirme tutumlarından zamanla uzaklaşan ebeveynlerin bunun yerine demokratik çocuk yetiştirme tutumları hakkında bilinçlendirilmeleri önerilmektedir. Öte yandan, “tepkisellik” özellikleri yüksek olan çocukların daha fazla otoriter tutuma maruz kaldıkları için özellikle bu mizaca sahip çocukların ebeveynlerinin çocuklarının mizaç özelliklerine uygun daha demokratik yetiştirme tutumunu uygulamaları konusunda bilinçlendirilmeleri yararlı olacaktır. Bu konuda okullarda, halk eğitim merkezlerinde ve medya



aracılığıyla anne baba eğitimleri doğrudan ve dolaylı olarak demokratik çocuk yetiştirme örnekleri ile ilgili bilinçlendirme yapılabilir.

### Kaynakça

- Altay, F.B. (2007). *Okulöncesi kuruma (devlet özel) devam eden çocukların sosyal yeterlikleri ve olumlu sosyal davranışları ile ebeveyn stilleri arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arı, M., Bayhan, P. & Artan, İ. (1995). Farklı ana-baba tutumlarının 4–11 yaş grubu çocuklarında görülen problem durumlarına etkisinin araştırılması. *10. YA-PA Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri*, s. 23-38, Ankara.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887-907.
- Brayn, A.E. & Dix, T. (2009). Mothers' emotions and behavioral support during interactions with toddlers: The role of child temperament. *Social Development*, 18(3), 647 - 670.
- Clark, L.A., Kochanska, G., & Ready, R. (2000). Mothers' personality and its interaction with child temperament as predictors of parenting behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 2, 274-285.
- Coplan, R. J., Reichel, M., & Rowan, K. (2009). Exploring the associations between maternal personality, child temperament, and parenting: A focus on emotions. *Personality and Individual Differences*, 46, 241-246.
- Çağdaş, A. & Seçer, Z. (2005). *Anne baba eğitimi*. Ankara: Eğitim Kitabevi.
- Demir Karabulut, E. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir Karabulut, E. & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ), *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Erkan, S. (2010). Aile ve aile eğitimi ile ilgili temel kavramlar. Z. Fulya Temel (Ed.). *İçinde: Aile eğitimi ve erken çocukluk döneminde aile katılım çalışmaları*, 1-48, 1. Baskı. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Fitzgerald, D.D., & White, K.J. (2003). Linking children's social worlds: perspective- taking in parent- child and peer contexts. *Social Behavior and Personality*, 31(5), 509-522.
- Green, S.B., & Salkind, N.J. (2007). *Using SPSS for windows and macintosh: Analyzing and understanding data*. 5th edition. Prentice Hall, Upper Saddle River.
- Grusec, J.E. (2002). Parental socialization and children's acquisition of values. In: M.H. Bornstein (Ed.), *Handbook of parenting: Practical issues in parenting*, pp.143-168. New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.

- Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Karasar, N. (2005). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kiff, C.J., Lengua, L.J., & Zalewski, M. (2011). Nature and nurture: parenting in the context of child temperament individual differences. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14, 251-301.
- Kristal, J. (2005). *The temperament perspective: Working with children's behavioral styles*. Baltimore, MD.: Brookes Publishing.
- Lengua, L.J., & Kovacs, E.A. (2005). Bidirectional associations between temperament and parenting and the prediction of adjustment problems in middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 26, 21-38.
- Maccoby, E. (2002). Parenting effects: Issues and controversies. J. G. Borkowski, L. S. Ramey & M. Bristol-Power, (Ed.), *Parenting and the child's world: Influences on academic, intellectual and social-emotional development* (35-46). New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Miller, P.H. (1983). *Theories of developmental psychology*. New York: W. H. Freeman and Company.
- Özyürek, A. (2004). *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Partridge, T., & Lerner, L.V. (2007). A latent growth-curve approach to infant temperament. *Infant and Child Development*, 16, 255-265.
- Prior, M.R., Sanson, A.V., & Oberklaid, F. (1989). The Australian temperament project. In G.A. Kohnstamm, J.E. Bates, & M.K. Rothbart (Eds.), *Temperament in childhood* (pp. 537-554). Chichester, England: Wiley.
- Prior, M., Sanson, A., Smart, D., & Oberklaid, F. (2000). *Introduction to the Australian temperament: 1983-2000 Project*, In: Pathways from infancy to adolescence: Australian temperament project 1983-2000, Melbourne, Australia: Australian Institute of Family Studies, 1-3.
- Scaramella, L.V., Sohr-Preston, S.L., Mirabile, S.P., Robison, S.D., & Callahan, K.L. (2008). Parenting and children's distress reactivity during toddlerhood: An examination of direction effects. *Social Development*, 17(3), 578-595.
- Sclafani, J.D., (2004). *The educated parent: Recent trends in raising children*. Westport, CT: Praeger Publishers.
- Stright, A.D., Gallager, K.C., & Kelley, K. (2008). Infant temperament moderates relations between maternal parenting in early childhood and children's adjustment in first grade. *Child Development*, 79(1), 186-200.
- Tezel-Şahin, F. & Özyürek, A. (2008). 5-6 yaş grubu çocuğa sahip ebeveynlerin demografik özelliklerinin çocuk yetiştirme tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(3), 395-414.

- Van Bakel, H.J.A., & Riksen-Walraven, J.M. (2002). Parenting and development of one-year olds: Links with parental, contextual and child characteristics. *Child Development*, 73(1), 256-273.
- Wang, P. (1993). The study of relationship between children's temperament, childrearing practices and children's social competence. *Bulletin of National Hualien Teachers College*, 9, 1-34.
- Wang, P. (1994). The Study on the temperament of child perceived by teachers & parent and child-rearing practice. *Bulletin of Taipei Municipal Teachers College*, 25, 317-342.
- Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S.B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: zihin kuramı belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.
- Yağmurlu, B. & Sanson, A. (2009). Acculturation and parenting among Turkish mothers in Australia. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 40(3), 361-380.
- Yağmurlu, B. & Kodalak, A. C. (2010). Bağlanma, mizaç ve ebeveyn-çocuk ilişkileri. T. Solmuş (Ed.), *Başlanma, evlilik ve aile psikolojisi içinde* (111-125). İstanbul: Sistem.
- Zeng, Q. (1998). *An exploratory study of child temperament and parenting: A Chinese perspective*. Unpublished dissertation, Brigham Young University. Hawaii, USA.

## Extended Abstract

### Introduction

In recent years, the relationship between parent and children is considered as a process that mutually affect each other. Research studies assert that parents' child rearing attitudes have important affects on the parent-child relationships and children's social behavior (Fitzgerald and White, 2003). Therefore, it is essential to examine parent's child rearing attitudes to support early childhood age children's development. The child-rearing attitudes of parents are affected by many factors such as cultural influences, parents upbringing, and the relationship between parents and the family's socio-economic status. Additionally, the parenting styles varies even inside the family and across the families (Çağdaş & Seçer, 2005).

In the literature, the various classifications related to parents' child rearing attitudes are defined by the researchers working in the field of family studies and child studies. Among these classifications, the most common one is described by Baumrind (1966) and his classification include democratic, authoritarian and permissive parental attitudes. Additionally, overprotective parent child rearing defined by Levy (1931) can be observed in more traditional families.

Grusec (2002) described that there are specific factors which caused differences on parents' child rearing attitudes. These factors were children's behaviors, age, gender and temperament, parents' gender, culture and social status. Temperament refered to individual differences in emotions, behaviors and attention process which could be observed in the early stages of infancy. Temperament traits varied slightly depending on the

environment but they had mainly a biological origin. Convergence, shyness, adaptability, intensity of reaction, distractibility, regularity, persistence, and activity level were just some of the temperament traits (Kristal, 2005).

Between 3 and 8 years of age, the research studies have shown four main temperament traits. These were “responsiveness” (to be ready to respond to a particular stimulus or event), “persistence” (attention to be able to concentrate on one activity), “friendliness” (the tendency to approach new people and the environment) and “distractibility” (the child's eating and sleeping pattern regularity over time daily behaviors) (Prior, Sanson, Smart & Oberklaid, 2000; Yağmurlu, Sanson & Köymen, 2005).

Recent research studies claimed that the parental child rearing attitudes had affects on the children's temperament traits (Lengua & Kovacs, 2005). At the same time, the children's temperament was also associated with the parental attitudes (Partridge & Lerner, 2007; Stright, Gallega & Kelley, 2008). Therefore, it is very important to examine this reciprocal relationship between the children's temperament and the parent child rearing attitudes. Although, the research on the influence of parental attitudes on the early childhood age children's development and behavior have recently increased in Turkey (Altay, 2007; Arı, Bayhan & Artan, 1995; Günalp, 2007, Özyürek, 2004; Tezel-Şahin & Özyürek, 2008), there was a limited number of empirical research studies that have reviewed the relationship between parent child rearing attitudes and children's temperament. Therefore, the purpose of this research is to examine the relationships between the children's temperament and the parents' child rearing attitudes. In this context, the relationships among the democratic, authoritarian, permissive and overprotective parental child rearing attitudes and the children temperament traits including reactivity, persistence, approach and rhythmicity are investigated.

### Methodology

The correlational research method was used to conduct this study and 261 children and their mothers who had a child attending early childhood school in Uşak and Denizli cities participated in this research. Data was collected through "Parent Attitude Scale," (Demir Karabulut & Şendil, 2008), "Short Temperament Scale For Children" (Prior, Sanson & Oberklaid, 1989). The validity and reliability of the these scales were ensured. The Parent Attitude Scale (ETÖ) has four subscales and forty-six Likert type items which anchored from “(5) Always like this” “(4) Mostly like this” “(3) Some times like this” “(2) Rarely like this” to “(1) Never like this.” The second scale we used is “Short Temperament Scale for Children” has 30 Likert type items which anchored from “Always” to “Never.” Additionally, demographic information form consisted of 7 open ended questions were use to collect personal information of the participants.

After obtaining legal permission to conduct this research, the scales were given to randomly selected public preschools in both cities and the participant mothers were asked to fill out all the scales. 122 (% 46.7) of the

participant children were girls and 139 (%53.3) were boys. Their average age was four year and 7 months. %58.6 percent of the participant mothers were homemaker, % 12.6 of them were civil servant and %16.1 of them were self-employee. In order to determine the relationships between the children's temperament and the parents' child rearing attitudes, descriptive statistics, correlation and multiple regression analysis were computed. Statistical Paket of Social Science (SPSS 17) was used to compute and analyze the data.

## Results

The results of the Pearson Correlation Analysis showed a statistically significant relationship between "the persistence" ( $r = .40, p < .01$ ) and "the rhythmicity" ( $r = .35, p < .05$ ) subscales of the children's temperament and the democratic child rearing attitudes of the mothers. This results demonstrated that there were a statistically significant and positive relationship between the child temperament stills "persistence" and "rhythmicity" and the parent's democratic child rearing attitudes. In other words, the democratic parenting of the mothers were related to the children's positive temperament traits.

However, there were a statistically significant negative correlations between the mothers' authoritarian child rearing attitudes and the persistence ( $r = -.29, p < .05$ ) and the rhythmicity ( $r = -.19, p < .05$ ) subscales of the children's temperament. This finding suggested that there was a negative correlation between the mothers' authoritarian attitudes and the children's temperament. On the other hand, there is a statistically significant positive correlations between the mothers' authoritarian child rearing attitudes and the reactivity ( $r = .41, p < .01$ ) subscales of the children's temperament. Namely, there was a positive correlation between authoritarian mother attitudes and children's reactivity.

In order to examine whether the children's temperament predicted the mothers' child rearing attitudes, the multiple regression analysis were conducted. The multiple regression model for the mothers' democratic child rearing attitudes with all four subscales of the temperament produced statistically significant results ( $R^2, F(4, 256) = 6.39; p < .01$ ). The regression model itself accounts for 18% of the total variance and this was statically significant ( $R^2 = .18$ ). This results revealed that the child temperament traits "persistence" and "rhythmicity" were the significant predictors of the parents demographic child rearing attitudes. For examining the predictive power of the child temperament on the authoritarian parental child rearing attitudes the multiple regression analysis was administrated. The multiple regression model accounts for 11% of the total variance and this was statically significant ( $R = .29, R^2 = .11, p < .05$ ). This result revealed that the child temperament traits "reactivity" was the significant predictor of the authoritarian parental child rearing attitudes other temperament traits including "persistence", "approach" and "rhythmicity" did not predict statistically significant affects.

The multiple regression models for the permissive and overprotective parent child rearing attitudes and the children temperament traits were calculated. Both regression models did not show statistical significant results. This results indicated that children's temperament traits did not predict the participant mothers' permissive and overprotective child rearing attitudes. In sum, "persistence" and "rhythmicity" significantly predicted the mothers' democratic child rearing attitudes. On the other hand, the reactivity predicted authoritarian parent child rearing attitudes in a positive way. The other sub-dimensions of the temperament traits including "persistence", "approach" and "rhythmicity" were not statistically significant predictors of the overprotective and the permissive parental child rearing attitudes.

### Discussion

Overarching aims of this study were to examine the relationships between the children's temperament and the parents' child rearing attitudes. The main findings of the study revealed that there were a statistically significant and positive relationship between the child temperament traits "persistence" and "rhythmicity" and the parent's democratic child rearing attitudes. On the other hand, there were a statistically significant and negative relationship between these temperament traits and mothers' authoritarian child rearing attitudes. In a similar study, the significant relationship between democratic parental attitudes and children's ability to pay attention (Sclafani, 2004; Zeng, 1998). Democratic parents tend to be more caring for their children's interests and wishes (Sclafani, 2004).

Another important findings of this study revealed that the child temperament traits "reactivity" was the significant predictor of the parents' authoritarian child rearing attitudes. The children who had reactive temperament tend to cause more critical, (Scaramella et al., 2008), forceful (Clark et al., 2000), unsupportive parenting. (Brian & Dix, 2009). In a similar research, Wang (1993, 1994) investigated the relationship between the temperament and the parenting practices. He found that significant relationships with the parenting practices and the children's temperament.

### Conclusion

In light of the findings of this study, it is possible to conclude that the mothers' democratic child rearing attitudes are related to the children's temperament. When considering the relationship between the democratic parenting and the positive temperament traits, parents should be supported to adopt democratic child rearing attitudes. "Responsive" children are exposed to more authoritarian parental attitudes, so it could be valuable to inform the parents of these children to adopt more democratic child rearing attitudes. In this regard, the parent education programs which promote democratic parenting could be launched in early childhood schools, adult education centers. Additionally, the example of democratic parenting directly or indirectly implemented through media to increase parental awareness.